

FÉSZEK GALÉRIJA

1988/89-5.

nov. 22-dec. 9

A VÉDTELEN ELEM

Kiállítók: Buczkó György, Paizs László,
Wagner János, Záborszky Gábor

Megnyitja: Wehner Tibor

Fedélterv: Kemény György

Fotó: Juhász Imre

A VÉDTELEN ELEM ÉS A TÖRT/ÉN/ELEM

Akar-e az anyag valamit? Megtörik-e az üveg, ha eltörik, megroppan-e a műanyag ha megroggyan, meglágyul-e a vas, ha megolvad? Vagy éppen fordítva, az üveg akarata győz, ha törik, s vereége az olvadás?

Mit akarnak hát az anyagok, vágnak-e a más-létre, az átváltozásra, a reinkarnációra? Ha nem, jogosultak vagyunk-e őket új létbe kényszeríteni?

A fáknak bizonyos országokban már vannak jogaik, az állatoknak nálunk is. Csak az anyag jogfosztott, csak az elemek védetelenek. Tehetünk-e velük amit akarunk? (Magunkkal szinte mindent: intő példa a történelem.) De hat-e az anyagra az erő? Vagy csak az anyag maga (s tán egy kissé a gondolat)? Nem az ész cselének újabb csapdája-e az, amikor azt mondjuk: alakítjuk az anyagot. Mi emberek véglegesen kirekesztve szemléljük az anyagok birkózását, majd azt mondjuk: a biró a mérkőzés győztese.

A természetet már nem akarjuk leigázni, de packázni építőköveivel még igen. Félünk persze tőle, félünk a földrengéstől, áradástól, vulkántól, meteortól, de félünk a civilizáció egyentermékeitől is — születéstől függően — az uralomra törő coca colás doboztól, Levis farmertől, Trabanttól.

A jó mesterek — nevünkben is — az uralom és a kívülállás közötti közvetítéseket keresik.

Római part, 1988.

Nagy Boldizsár

„EGY A VALÓSÁG. . .“

- És mit csináltál most, amikor hívtalak?
- Ültem az öreg diófám alatt és beszélgettem veled.
- Úgy! Szóval beszélgettél! Látom, javíthatatlan fantaszta vagy. Bár fene tudja, nem neked van-e igazad. Végző soron Salamon királytól kezdve Szent Ferencen át egészen Nils Holgerssonig annyian beszélgettek az állatokkal is, miért ne beszélhetnél te is a diófáddal?!
- Hallom a hangodból, hogy nem hiszel nekem!
- Fenntartásaim vannak, tudod az előítéletek csak-csak megkötik az embert és az előítéletek azt diktálják, hogy beszélgetni csak ember az emberrel tud.
- Nagyritkán igen. De az én (előítéletmentes) tapasztalatom az, hogy az esetek többségében az emberek nem beszélgetnek egymással, hanem két (vagy több) ember beszél, azaz hogy mindegyik mondja a magáét.
- Jó, jó és a te diófáddal másképpen történik ez? Hiszen a diófád még beszélni nem tud!?
- Hallottál már arról, hogy metakommunikáció? Minden átlagos író tudja, hogy szavak nélkül sokszor többet lehet elmondani, mint szavakkal. Meglehet, az én diófás csevegésem, amolyan meta-meta-kommunikáció.
- És mondd, ha már itt tartunk, ugye nemcsak a fákkal tudsz beszélgetni?
- Bevallom, így van. Bár még mindig egy kis gúnyt érzek a hangodban, mégis bevallom, hogy így van. Tudod évezredek óta törtem a fejemet ezen és rájöttem, hogy nagyon sok mindennel szóba lehet állni, csak a nyelvet, a dolgok nyelvét kell megérteni. És ez nekem, az embernek megadatott. Én soknyelvű vagyok. Kövekkel, ásványokkal, csillagokkal ugyanúgy szót értek, mint akár a diófámmal vagy egy vadászgepárral.
- Gondoltam, sőt tudtam, hogy ide lyukadsz majd ki. Kibújt a fizikusszög a lírikus zsákjából!
- Legyen úgy, ahogy mondod. A lényegen ez a minősítés mit sem változtat. A lényeg ugyanis az, hogy ha te egy eleven embert megkérdezel, hogy hány éves, természetesnek találsz, hogy válaszol, tehát kíváncsiságodat kielégíti. De cseppet

sem találják természetesnek, hogy egy kőzet vagy ásvány is „meg tudja mondani” az életkorát. Pedig ez is természetes. Csak jól kell kérdezni. Azt is (az emberek többsége) természetesnek találja, hogy ha kezembe kerül egy ismeretlen anyag, a kémikus vegyelemző módszereivel meg tudom mondani, miből áll. Azt már kevésbé találják természetesnek, hogy egy több ezer fényév távolságra lévő csillagról is meg tudjuk határozni, hogy milyen anyagok alkotják, holott ezt a csillagot nem vehetem a kezembe. Mindegyik esetben egy-egy jól feltett kérdésre kapom meg a választ.

- Na látod, ezt nevezem én „fizikus-szög”-nek, amely kibújt.
- És mit értesz a lírikus zsákján?
- Azt, hogy minderről mindig úgy beszélsz, mint kamaszkorod első szerelméről.
- Ráhibáztál! Kamaszkoromban bejáratos voltam az Alma Mater kémia szertárába, s az ott letöltött délutánok életem egyik nagyon szép darabjává álltak össze. Egy-két-száz évnél idősebb „üvegcsével” és rejtelmesnek mondható tartalmukkal per-tu kapcsolatba kerültem. Úgy mondogattam latin nevüket, mint a kamaszok. . . Ma már bevallhatom, – de csak neked – hogy egyet-kettőt el is loptam a szertárrendezésnél . . .
- Máskülönben szerinted hogyan kellene erről beszélnem?
- Hidegebben, több racionális, mint lírai felhanggal.
- Lehetetlen, hiszen ez a dolog szép! Erről csak így lehet beszélni. De várj csak, meggyőzlek!
- Halljam.
- Ugye a te torkod is el szokott szorulni, ha ilyen-olyan alkalomkor felcsendül a Himnusz, vagy lassan felvonják a nemzeti lobogót.
- Hát . . . mi tagadás . . .
- No látod! Mi feszíti akkor a kebledet?
- A valahová tartozás tudata, vagy érzése. . .
- Okosan válaszoltál. Az ember ezek nélkül a „valahová tartozás érzések” nélkül nem tud élni. Ilyen érzés sokféle van, mindegyik egy-egy kötés, kötődés.
- És?
- És hát ezek a kötődések szépek is. És hát annak a tudata, hogy te szót tudsz érteni az anyagi világgal, mert „magad is közülük való” vagyis belőle való vagy, ugyanolyan kötődés, mint a csa-

ládi, nemzeti, vallási, csak még tágabb. És (vagyde) ugyanolyan szép, mint a többi. Tehát lehetetlen líra nélkül beszélni az anyaggal.

- Ez az utóbbi, ez a „tágabb” valahová tartozás nagyon elgondolkodtató. Sőt, meggyőző. De mondd csak, te nem félsz a haláltól?
- Nem a fenét! Szorongok és nyüszíttek mint bárki emberfia, akit gondolatban vagy de facto megérint.
- Miért félsz? Vagyis mit féltesz? Hiszen abban a nagy együvértartásban, amiről beszélsz, megnyugodhatnál. Vésősoron nem mindegy, hogy egy elektron most éppen a te csodálatosan bonyolult szerkezetednek vagy egy csillagnak a része? . . .
- Meglehet. Talán a tudatomat, az öntudatomat . . . a lelkemet . . . az eszemet féltetem, azt a képességemet, hogy kérdezni és válaszokat megérteni tudok. Nem én vagyok az egyetlen, akiben a nagyon mélyre látás pillanataiban megszületik ez az ambivalens érzés. Figyeld Szabó Lőrincet:
egyszer: „egy a valóság s ezer ruhája
a lélek az egy, ez a könnyű pára, . . .”
majd később: „egy az anyagi s minden más csak ruhája, . . .”
- Meggyőző, de mondd csak, honnan beszélsz te tulajdonképpen?
- Nem mindegy. . .

Budapest, 1988. szeptember

Karácsonyi Rezső